CYNGOR GWYNEDD – Adroddiad i Gabinet Cyngor Gwynedd

Teitl yr eitem:	Cyllideb Refeniw 2026/27 – Adolygiad Diwedd Awst 2026
Aelod Cabinet:	Y Cynghorydd Huw Wyn Jones, Aelod Cabinet Cyllid
Swyddog perthnasol:	Ffion Madog Evans, Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau
Dyddiad y cyfarfod:	10 Tachwedd 2026

Crynodeb

- *Rhagwelir diffyg cyllidebol o £9.8 miliwn am y flwyddyn ariannol 2026/27.*
- *Mae pedair o adrannau'r Cyngor yn goddef o ddiffyg cyllideb uwchlaw'r trothwy o £100,000 gyda gwariant yn y meysydd lleoliadau all-sirol plant, gwastraff, gofal preswyl a gofal cartref, gofal Ôl-16 a gwasanaeth Derwen, yn uwch na'r gyllideb a ddyrannwyd iddynt.*
- *Nid yw targedau incwm yn parcio ac yn y maes priffyrdd yn cael eu cyflawni.*
- *Cynnyrch treth cyngor a'r premiwm treth cyngor £5.3 miliwn yn is na'r gyllideb eleni.*
- *Mae'r Prif Weithredwr eisoes wedi cynnal cyfarfod brys efo pob pennaeth adran perthnasol i gael gwell dealltwriaeth o'r materion yn yr adrannau a rhaglen glir i ymateb gan gynnwys parhau i wthio i gyflawni arbedion. Fodd bynnag, diffyg yn y galw yw'r rheswm amlwg dros y rhan helaeth o'r diffyg cyllidebol ac mae rheoli hynny tu hwnt i allu'r Cyngor.*
- *Rhagwelir bydd angen gwneud defnydd o gronfeydd wrth gefn y Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn ariannol i gyllido'r blwch ariannol sydd bron yn anorfod. Bydd angen i'r Cabinet wneud penderfyniad bryd hynny pa gronfeydd fydd yn briodol i'w defnyddio, ar sail argymhellion y Swyddog Cyllid Statudol. Eleni bydd rhaid talu sylw penodol i'r effaith sylweddol gaiff y trosglwyddiadau tai o eiddo sy'n talu treth a phremiwm i eiddo sy'n destun trethi annomestig.*

1. Penderfyniad a geisir

Fod y Cabinet yn:

1.1 Derbyn yr adroddiad gan nodi bod rhagolygon o ddiffyg cyllideb sylweddol ar gyfer 2026/27 gan yr Adran Plant a Theuluoedd, Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, gyda diffyg i raddau llai yn yr Adran Amgylchedd a'r Adran Priffyrdd hefyd

1.2 Cymeradwyo cymorth ariannol ychwanegol uwchlaw'r taliad cytundebol i Gwmni Byw'n Iach i'w gyllido o'r gronfa trawsffurfio, gan ddirprwyo'r hawl i'r Aelod Cabinet dros Economi mewn ymgynghoriad gyda'r Aelod Cabinet Cyllid, Prif Weithredwr a'r Pennaeth Cyllid i gytuno ar swm y gefnogaeth ariannol derfynol uwchlaw y tâl cytundebol gyda Byw'n Iach ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

1.3 Cymeradwyo cyllido'r gwariant o £1.006 miliwn sydd uwchlaw'r gyllideb yn y maes Gwastraff drwy ddefnyddio £1.006 miliwn o'r Gronfa Cyfrifoldeb Estynedig Cynhyrchwyr am ddeunydd pecynnu.

2. Y rheswm pam fod angen i'r Cabinet wneud y penderfyniad

2.1 Pwrpas yr adroddiad hwn yw ceisio rhoi tafluniad o'n sefyllfa refeniw erbyn diwedd y flwyddyn ariannol. Felly mae'r symiau a nodir isod yn amcan o'r hyn a ragwelwn erbyn Mawrth 2027 ac nid symiau sy'n cynrychioli'r diffyg yn y gyllideb heddiw.

2.2 Cyfrifoldeb y Cabinet yw cymryd camau, fel bo angen, er mwyn sicrhau rheolaeth briodol dros gyllidebau'r Cyngor (e.e. cymeradwyo trosglwyddiadau sylweddol neu gyllideb ychwanegol).

3. Cyflwyniad a Rhesymeg

Cefndir / Cyflwyniad

3.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno adolygiad diwedd Awst 2026 o gyllideb refeniw'r Cyngor am y flwyddyn ariannol 2026/27, ac amlinellir crynhoad o'r sefyllfa fesul Adran yn **Atodiad 1**. Mae'r rhagolygon presennol yn awgrymu y bydd gan pedair o'r adrannau ddiffyg cyllidebol sylweddol erbyn diwedd y flwyddyn. Rhagwelir y prif ddiffyg yn:

- Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant – Cartrefi Preswyl a Gofal Cartref
- Adran Plant a Theuluoedd – Lleoliadau all-sirol, Ôl-16 a Derwen
- Adran Amgylchedd - Gwastraff a Pharcio
- Priffyrdd, Peirianneg a YGC – Priffyrdd a Bwrdeistrefol

3.2 Isod, ac yn **Atodiad 2,** rhoddir manylion pellach yn ymwneud â'r prif faterion a'r penawdau ble rhagwelir diffyg cyllideb , ynghyd ag argymhellion penodol lle'n briodol.

4. Rhesymeg a chyfiawnhad dros argymell y penderfyniad

Sefyllfa Arbedion

4.1 Yn adroddiad Cyllideb 2026/27 i'r Cyngor Llawn ar 5 Mawrth 2026, adroddwyd fod arbedion gwerth £583k wedi eu proffilio ar gyfer cyllideb 2026/27. Mae'r cyllidebau wedi eu lleihau o'r swm yma ac felly adroddir ar y sefyllfa yn dilyn ystyriaeth o'r arbedion.

4.2 Cyflwynir adroddiadau rheolaidd, ddwywaith y flwyddyn, i'r Cabinet a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cyflwyno diweddariad am y gwaith o wireddu arbedion, a dros y blynyddoedd diwethaf rydym wedi adrodd ar risgiau i gyflawni arbedion. Yn dilyn adolygiad diweddar o'r cynlluniau arbedion, argymhellir fod gwerth £925,600 yn cael eu dileu gan nad ydynt bellach yn gyraeddadwy.

4.3 Y sefyllfa ddiweddaraf o ran yr arbedion yw bod gwerth £242k – sef 45% o'r £533k perthnasol i flwyddyn ariannol 2026/27 – eisoes wedi gwireddu, gyda £91k pellach ar drac i wireddu'n amserol. Golyga hyn fod bron i £49 miliwn, sef 98% o'r holl gynlluniau arbedion diwygiedig ers 2015 bellach wedi cael eu gwireddu, sydd yn gyfanswm o £72.5 miliwn o arbedion ers 2010/11.

5. Adrannau'r Cyngor

5.1 Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant

Dyrannwyd gwerth dros £3.3 miliwn o arian parhaol ychwanegol i'r Adran ar gyfer cyllideb 2026/27 ymlaen. Awgryma'r rhagolygon diweddaraf os na fydd newid yn ystod y flwyddyn y bydd diffyg cyllidebol o £2.3 miliwn erbyn diwedd y flwyddyn ariannol. Gwelwyd pwysau cynyddol ar ofal preswyl a nyrsio a hefyd ar ofal cartref. Mae costau staff uwchlaw'r gyllideb yn faterion yn y gwasanaethau darparu. Yn dilyn adolygiad o arbedion yr adran, bu i werth £536k o arbedion problemus nad oedd yn gwireddu gael eu dileu, tra bod nifer o gynlluniau arbedion eraill wedi cael eu gwireddu yn ddiweddar gan yr adran.

Mae'r cynnydd yn y galw yn parhau i ddilyn yr hyn a ragwelwyd ac a ragrybuddiwyd yn Llechen Lân ac yn debygol o barhau am flynyddoedd i ddod.

5.2 Adran Plant a Theuluoedd

Gwelwyd cynnydd pellach yn nifer yr unigolion sydd angen gofal arbenigol tu mewn a thu allan i'r sir a'r gofal hwnnw yn gostus, sydd yn bwysau o £5.7 miliwn uwchlaw'r gyllideb. Ymhellach i hyn gwelwyd cynnydd yn y ddarpariaeth am ofal i blant ag anableddau yn y sir drwy wasanaethau Derwen a Hafan y Sêr a hefyd gan y gwasanaeth Ôl-16. Rhagwelir y bydd diffyg cyllidebol o oddeutu £6.5 miliwn erbyn diwedd y flwyddyn ariannol os na fydd newid yn yr hyn a ddarperir yn ystod y flwyddyn.

5.3 Adran Addysg

Pwysau yn y maes cludiant ysgolion ar yr elfen anghenion dysgu ychwanegol, ond ei effaith yn cael ei leihau gan danwariant gan gynnwys derbyniad grant mewn meysydd eraill. Mae'r Adran yn bwriadu mantoli sefyllfa ariannol yr adran erbyn diwedd y flwyddyn drwy wneud defnydd o arian o gronfa wrth gefn adrannol.

5.4 Byw'n Iach

Dros y blynyddoedd diwethaf mae Cwmni Byw'n Iach wedi derbyn cefnogaeth ariannol gan y Cyngor uwchlaw'r taliad cytundebol y contract ddarparu er mwyn galluogi cynnal eu gwasanaethau. Mae'r gefnogaeth ychwanegol yma wedi lleihau dros y blynyddoedd gyda'r swm yn £550k yn 2022/23, £308k yn 2023/24, £281k yn 2024/25 a £269k yn 2025/26. Rhagwelir fod y galw am gefnogaeth ariannol yn parhau yn 2026/27 ond fod y swm gofynnol wedi lleihau i £115k erbyn diwedd y flwyddyn. Mae'r symudiad yma i'r cyfeiriad cywir i'w groesawu.

5.5 Adran Priffyrdd, Peirianneg ac YGC

Rhagwelir diffyg cyllidebol o £329k gan yr adran erbyn diwedd y flwyddyn. Gwelwyd lleihad yn y gwaith sydd yn cael ei gomisiynu gan asiantaethau allanol sydd yn cael effaith negyddol ar incwm gwasanaethau priffyrdd. Yn y Gwasanaeth Bwrdeistrefol, mae cyfuniad o ffactorau gan gynnwys pwysau ychwanegol ar gyllidebau glanhau toiledau cyhoeddus. Tra bod colledion incwm yn faterion yn cynnal tiroedd a thoiledau cyhoeddus. Mae arbedion nad ydynt yn gwireddu yn cyfrannu at y sefyllfa ariannol.

5.6 Adran Amgylchedd

Rhagwelir diffyg cyllidebol o oddeutu £467K erbyn diwedd y flwyddyn, sydd yn cynnwys diffyg incwm parcio tra bod tueddiad blynyddol o wariant uwchlaw'r gyllideb yn y maes gwastraff yn parhau ac yn gyfrifol am £1 miliwn o'r pwysau ariannol adrannol. Mae sawl cynllun ar y gweill gan yr Adran er mwyn mynd i'r afael â'r sefyllfa ariannol, ond er mwyn gwneud y cam olaf dros y flwyddyn nesaf bydd angen cwblhau ail strwythuro'r Gwasanaeth gwastraff a'r newidiadau gweithredol pellach. Mae arbedion nad ydynt yn gwireddu gwerth £760k yn cyfrannu at sefyllfa ariannol yr adran a bydd angen penderfyniadau amserol os am allu cyflawni rhai o'r rhain a lleihau'r baich ariannol ar yr adran.

Bwriad yr adran yw gwneud defnydd o incwm newydd i gyfarch unrhyw ddiffyg yng nghyllideb gwastraff eleni, gyda'r arian yn deillio o ardoll ar ddeunyddiau pacio i gynhyrchwyr a mân-werthwyr, er mwyn hybu ailgylchu gan y cwmnïau sy'n creu'r gwastraff hwn.

5.7 Adran Tai ac Eiddo

Rhagwelir y bydd yr adran yn ei gyfanrwydd yn tanwario (£49k) ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. Yn dilyn blynyddoedd o bwysau sylweddol ar y gwasanaeth llety argyfwng, bu i'r holl ymyraethau bwriadol gan y gwasanaeth olygu fod lleihad mewn gwariant ar y maes, lawr i £5.4 miliwn eleni o'i gymharu â £6.1 miliwn yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf. Er bod dyraniad ychwanegol un tro gwerth £800k wedi ei glustnodi ar gyfer llety argyfwng yn

2026/27, ni ragwelir y bydd galw ar y ddarpariaeth bellach ac felly mae modd dychwelyd yr arian yn gorfforaethol.

Premiwm treth cyngor sydd yn cyllido £4.2m o gyllideb llety argyfwng yn 2026/27.

5.8 Corfforaethol

Awgryma'r rhagolygon diweddaraf y bydd cynnyrch treth cyngor a'r premiwm treth cyngor £5.3 miliwn yn is na'r gyllideb eleni. Bu i Swyddfa'r Prisiwr ganiatáu nifer arwyddocaol o eiddo i drosglwyddo o dreth cyngor i drethi annomestig yn ystod y flwyddyn, gyda 361 eiddo wedi trosglwyddo hyd at ddiwedd Awst (283 yn 2025/26). Gwelwyd hefyd leihad o 246 yn nifer yr ail gartrefi'r premiwm hyd at ddiwedd Awst (74 yn 2025/26). Bu lleihad hefyd o 185 yn nifer o eiddo i drosglwyddo o drethi annomestig i dreth cyngor (618 yn 2025/26). Mae'r golled yn cael ei ddwysau ymhellach yn 2025/26 gan fod ceisiadau yn cael eu hôl-ddyddio rhai blynyddoedd, felly effaith nifer o flynyddoedd yn mynd yn erbyn sefyllfa ariannol eleni. Yn wyneb y lleihad yn y cynnyrch treth diweddar, bydd effaith hyn yn derbyn ystyriaeth buan yng nghyd-destun ariannu yr ymrwymiadau allan o'r premiwm treth cyngor.

Yn groes i'r darlun yma, mae rhagolygon gwell ar benawdau eraill Corfforaethol gan gynnwys derbyniad incwm a grantiau uwch, effaith ffafriol ad-dalu benthyciad hanesyddol, dychwelyd arian bidiau nad oes defnydd llawn iddynt eleni, lleihad mewn costau cyfalaf cyffredinol ynghyd â llai o bwysau ar nifer o gyllidebau amrywiol. O ystyried Corfforaethol yn ei gyfanrwydd, rhagwelir pwysau o £408k uwchlaw'r gyllideb.

Rhagwelir bydd angen gwneud defnydd o gronfeydd wrth gefn y Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn ariannol i gyllido'r blwch ariannol.

6. Casgliad

6.1 Yn dilyn adolygiad ar ddiwedd Awst, rhagwelir sefyllfa o ddiffyg cyllideb o £9.8 miliwn, er mwyn gallu parhau i gyfarfod y galw ar wasanaethau am weddill y flwyddyn ar sail yr wybodaeth sydd gennym ar hyn o bryd. Mae'r ffigwr yn seiliedig ar ddiffyg cyllidebol o £9.4 miliwn gan yr adrannau a £0.4 miliwn pellach ar gyllidebau corfforaethol.

Mae 69% sef £6.5 miliwn ohono yn deillio o'r galw cynyddol ar wasanaethau plant, yn bennaf ar leoliadau all-sirol.

Rhagwelir y bydd pedair o adrannau'r Cyngor yn gwario'n sylweddol uwchlaw'r gyllideb erbyn diwedd y flwyddyn, gyda chynnydd yn y galw i'w weld mewn nifer o feysydd eraill gan gynnwys yn y maes gofal oedolion a chludiant yn y maes anghenion dysgu ychwanegol ysgolion.

Mae'r Prif Weithredwr eisoes wedi cynnal cyfarfod brys efo pob pennaeth adran perthnasol i gael gwell dealltwriaeth o'r materion yn yr adrannau a rhaglen glir i ymateb gan gynnwys parhau i wthio i gyflawni arbedion.

O ystyried y rhagolygon gorwariant diweddaraf, argymhellir ei bod yn briodol fod camau i rewi gwariant anorfod yn cael ei weithredu am weddill y flwyddyn ariannol. Serch hynny, rhagwelir bydd angen gwneud defnydd o gronfeydd wrth gefn y Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn ariannol i gyllido'r blwch ariannol sydd bron yn anorfod. Bydd angen i'r Cabinet wneud penderfyniad bryd hynny pa gronfeydd fydd yn briodol i'w defnyddio, ar sail argymhellion y Swyddog Cyllid Statudol. Eleni bydd rhaid talu sylw penodol i'r effaith sylweddol gaiff y trosglwyddiadau tai o eiddo sy'n talu treth a phremiwm i eiddo sy'n destun trethi annomestig.

7. Camau nesaf ac amserlen

7.1 Cyflwynir adroddiad yn amlinellu'r sefyllfa ar ddiwedd Tachwedd i'r Cabinet yn Ionawr 2027.

8. Sylwadau Swyddogion Statudol

8.1 Prif Swyddog Cyllid

Rwyf wedi cydweithio gyda'r Aelod Cabinet i baratoi'r adroddiad yma ac yn cadarnhau'r cynnwys.

8.2 Swyddog Monitro

Dim sylwadau i'w hychwanegu o safbwynt priodoldeb.

Atodiadau:

Atodiad 1 - Crynhoad o sefyllfa net cyllidebau'r adrannau

Atodiad 2 - Manylion y cyllidebau a'r gwahaniaethau sylweddol